

Tunnetaiturit Milli ja Kulta sekä Pähee – Pritney-menetelmän elävät sovellukset

Anu Lamminen

Yhteinen eläinleikki tuo ryhmään empatiaa ja yhteishenkeä

Olen kiinnostunut eläinavusteisen toiminnan merkityksestä sosiaalisemotionaalisten taitojen vahvistajana. Kysymys on sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta. Meille muutti keväällä 2017 uusi perheenjäsen, viehättävä ja utelias labradorinnoutaja Milli. Koiran ja veljeni autistipojan välinen suhde vakuutti minut siitä, että koiralla on luontainen kyky houkutella vuorovaikutukseen. Myöhemmin tutustuin havaintoani tukevaan Iris Vainion (2016) gradututkimukseen, jossa kerrotaan kuntoutuskoiran läsnäolon autismiluokassa jopa kaksinkertaistaneen oppilaiden spontaanin kommunikaation.

Toteutin Milli-koirani kanssa syksyllä 2017 tunnetaitoryhmän neljän tehostetun tuen parissa olevan esiopetusikäisen lapsen kanssa. Kaikilla lapsilla oli vertaisryhmässä käyttäytymiseen ja kaveritaitoihin liittyviä haasteita. Vaikutuin tuolloin eläimen välittämästä empatiasta, joka huokui yhteisissä kokoontumisissamme. Koira ryhmän jäsenenä sai lapset säätelemään tunteitaan tavalla, joka oli ollut heille erittäin haastavaa tätä ennen. Ryhmässä vallitsi lämmin henki ensihetkestä lähtien ja toiminta oli voimavarakeskeistä ja vahvuusperustaista. Vaikka olin tuolloin vielä noviisi koiran ohjaamisessa, hetkien voimallisuus heijastui koteihin asti. Palaute oli myönteistä ja kannusti minua eteenpäin.

Inspiraationa Pritney-ponin monet muodot

Aloitin elokuussa 2019 mentoriopettajana Turun yliopiston Rinnalla-hankkeessa, jossa keskiössä ovat lasten sosiaalisemotionaaliset taidot taide- ja kerrontalähtöisiä työtapoja tutkimusperustaisesti mallintaen. Yhtenä mallinnettavana menetelmänä hankkeessa on Pritney-menetelmä. Yksi Pritney-menetelmän kantavista voimista on Pritney-poni, joka on hankkeessa läsnä käsinukkena. Ponikäsinuken lähtökohtana on kuitenkin menetelmän kehittäjän Pirjo Suvilehdon oma poni. Jo ensimmäisten hankeviikkojen aikana sain todistaa ponikäsinuken maagista voimaa lapsiryhmissä. Eläinhahmoinen käsinukke toimi yhteyden rakentajana voimallisesti, ja lapset hakeutuivat kontaktiin nopeasti ja aidosti. Havaintoni

siitä, mitä eläin – elävä tai käsinukke – voi lapsissa synnyttää, herätti kiinnostukseni myös tutkimukselliseen näkökulmaan. Voisimmeko todentaa, kuinka eläimen mukanaolo lisää lasten tunnepuhetta, rikastaa sitä ja vaikuttaa heidän keskinäisiin kaveruustaitoihinsa positiivisesti? Mitä vertaisryhmässä oikeastaan tapahtuu yhteisen eläinleikin myötä? Miten me aikuiset alamme nähdä lasten leikkiin liittymisen aloitteita, kuulla heidän tunteiden sanoittamisen taitojaan, tai kuinka lasten eläimeen suuntautuvassa hoivaleikissä on empatia heti läsnä? Kuvaan seuraavassa kahta Rinnalla-hankkeessa toteutettua eläinleikkikokeilua: Ensimmäisessä kokeilussa tavoitteena oli testata oikean koiran ja robottikoiran vaikutusta lasten toimintaan. Toisessa kokeilussa päiväkotiryhmän yhteyteen perustettiin koira-avusteisuuteen perustuva lasten kerho.

Milli- ja Kulta-hetkien rakentuminen

Aloitin yhdessä tutkijoiden Katriina Heljakan ja Pirita Ihamäen kanssa kymmenen kerran intervention Porissa sijaitsevan kuvataidepäiväkoti Viikarin Nappulat-esiopetusryhmässä. Teimme yhteistyötä varhaiskasvatuksen opettaja Niina Mäkelän kanssa, joka opettajana mahdollisti tämän täysin uudenlaisen tutkimusasetelman ja sai sitoutettua vanhemmat mukaan koirien kanssa työskentelyyn.

Katriina Heljakka ja Pirita Ihamäki ovat robottikoira-Kullan emäntinä tarjoilleet aivan uuden maailman pelillisyyden ja älylaitteiden mahdollisuuksiin empatiataitojen vahvistajina. Meitä kaikkia kiinnostaa koiran, elävän tai robottikoiran, vaikutus empatian synnyttäjänä ja myötätunteiden kasvattajana. Päädyimme ”altistamaan” osan esikoululaisista Kulta-robottikoiralle, kun taas osa lapsista sai ryhmäänsä jäseneksi Millin. Molempien ryhmien kanssa oli tarkoitus toteuttaa samansisältöiset tunnetaitohetket, yhteensä kymmenen kertaa. Teetimme alkukartoituskyselyn sekä vanhemmille että ryhmän opettajille lasten prososiaalisesta käyttäytymisestä (Weir & Duveen 1981). Kysely oli tarkoitus uusaa kymmenen toteutuneen hetken jälkeen. Merkittävä laadullinen aineisto olisi muodostunut hetkien videoinneista, joita meillä on nyt olemassa kolmelta kerralta ennen koronaa.

Milli- ja Kulta-hetkien sisällöissä käytettiin lähtökohtana Mervi Juusolan (2019) Meidän ryhmä -materiaalin tarvekortteja. Sosiaalisemotionaalinen oppiminen (SEL) kuvataan materiaalisissa prosessiksi, joka mahdollistaa yhdessä oppimisen. Suunnittelimme materiaalin pohjalta hetkiin teemoja, jotka liittyivät 1) tunteiden ja näkökulmien ymmärtämiseen sekä käsittelyyn, 2) empatian tuntemiseen ja näyttämiseen (koiran ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa), 3) hyvien ihmissuhteiden rakentamiseen (jossa koirat toimivat autenttisina, luonnollisina mallintajina), 4) yhteistyötaitojen kehittämiseen ja 5) vastuuntuntoisten valintojen tekemiseen (eettiset perusteet toiminnalle, turvallisuus; psyykinen, sosiaalinen ja fyysinen turvallisuus keskiössä). (Juusola 2019.)

Teemojen ympärille suunniteltiin toimintahetkiä, joiden arvoina painottuivat turvallisuus, luotettavuus, auttaminen ja rohkeus. Arvot lomittuivat luontevasti myös Rinnalla-hankkeen sosiaalisemotionaalisten tavoitteiden kanssa. Lapset auttoivat Milliä luottamaan, kun taas Milli vastavuoroisesti kasvatti lasten luottamusta vuorovaikutuksessa koko ajan. Kulta-

hetkissä lasten reaktiot heidän saadessaan koiran syliinsä olivat tunteikkaita ja täynnä empatiaa.

Käytännön toteutus Millin ja Kullan kanssa

Milli- ja Kulta-kerhotuokioita toteutettiin kolme. Milli ja robottikoira-Kulta liittyivät mukaan toisella kerralla. Ensimmäisellä kerralla loimme lasten kanssa turvallisuussäännöt yhteisille hetkillemme. Lisäksi koirat olivat ikään kuin kirjoittaneet lapsille kirjeet, joissa esittelivät itsensä ja kertoivat, miten toivoivat heitä kohdeltavan. Ennen tätä osiota lapset tarinoivat koirista ”sankaritarinan” muodossa (Vähämaa 2018).

Milli- ja Kulta-hetket alkoivat ja loppuivat molemmilla kerroilla samalla tavalla ”filiskierroksella”. Lapset saivat poimia lattialta tunnettaan kuvaavan koirakuvan ja kertoa siitä sekä sen herättämistä ajatuksista ja tunteista. Kulta-koira kiersi sylistä syliin hellittävänä; Milli taas osallistui omana itsenään alkukierrokselle hakien tai näyttäen lattialta oman tunnekorttinsa. Hetket lopetettiin tunnelämpömittarilla. Tässä osiossa lapset arvioivat hetken kiinnostavuutta ja omaa osallistumistaan.

Jos olisimme voineet jatkaa toimintaa, sisältö olisi todennäköisesti lähtenyt muovautumaan enemmän lapsilähtöisesti, lapsia kuunnellen ja heidän aloitteisiinsa tarttuen. Merkityksellisimpiä hetkiä olivat spontaanit tilanteet, jolloin esimerkiksi Milli tutustui lapsiin leikkien ja tutkien mutta emme vielä olleet aloittaneet varsinaista hetkeämme. Aluksi tärkeintä oli tunteiden tunnistaminen. Milli valjastettiin nopan kääntäjäksi, ja lapset saivat ilmaista itseään eri tunnetiloin: tuottaa tunteen kehollisesti tai liittää sen johonkin yhdessä valikoituun sanaan, joka sitten kiersi piirissä.

Tätä kirjoittaessani olemme palaamassa työskentelemään etäyhteyksien kautta Millin ja Kullan kanssa. Suunnittelemme täsmähetkiä koteihin päin vaikeidenkin tunteiden käsittelyn tueksi. Hyödynnämme tarinallisuutta ja voimauttavan valokuvan keinoja. Koirat pitävät lapsiin yhteyttä videoklippien avulla ja kirjeitse.

Pähee-koira Pikkurepun päiväkodissa

Samoihin aikoihin Millin ja Kullan aloittaessa työrupeamaansa Viikarin päiväkodissa, toteutimme Pikkurepun päiväkodin iltapäivissä ”Pähee-kerhoa”. Pähee-kerhon toteutin yhdessä Ketterät-ryhmän lastenhoitajan Sanna Mäkisen kanssa. Hän toimi oman koiransa kanssa koiran ohjaamisesta vastuullisena työparina ja minä mietin hetkien tunnetaitosisällöt. Sanna Mäkinen opiskelee tällä hetkellä ammatillista eläinavusteista toimintaa ja on hyvin kokenut koirien kasvatusyössä. Päheen ja Sannan toimintaa seuranneena aistin, kuinka Sanna seurasi koko ajan koiraansa ja tulkitsti tämän stressitasoa oppien koirastaan itsekin koko ajan lisää. Tämä on tärkeää, sillä lasten käyttäytymistä ja tilanteiden etenemistä on vaikea lapsiryhmissä suunnitella täysin etukäteen. Kokoontumisten keskiössä olivat tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen, yhdessä toimimisen ja kuuntelemisen taitojen vahvistaminen sekä turvallisen ilmapiirin rakentaminen. Vanhemmilta pyydettiin toimintaan

erillinen suostumus, ja heille avattiin työskentelyn taustoja. Joka kokoontumisen jälkeen annettiin myös aiheeseen liittyvä kotitehtävä. Tehtävissä hyödynnettiin muun muassa Värinauttien tunnetaitosivuja (Värinauttien www-sivut) sekä Tunne- ja turvataitoja lapsille -oppimateriaalia (Lajunen, Andell, Ylenius-Lehtonen & Ojanen 2015).

Ryhmän kokoontumiset alkoivat aina tunnelmakierroksella, jossa lapset valitsivat kuvista tunnetilaansa kuvaavan kuvan ja kertoivat siitä sen verran, kuin halusivat. Sanna Mäkinen oli tehnyt Päheestä omat tunnekuvat, joita lapset tutkivat kiinnostuneina. Pähee harjoitteli työskentelyä omistajansa rinnalla, ja koiran innokkuus ja pieni ”touhukkuuskin” sai lapset ymmärtämään, että me kaikki harjoittelemme asioita ja että se on inhimillistä. Tämä oivallus lisäsi luottamusta omien taitojen, jopa haastavien itsesäätelytaitojen, vahvistamiseen. Huumori ja ilo olivat kokoontumisissa tärkeitä. Ryhmässä vallitsi hyvin luottavainen ja turvallinen ilmapiiri, jota koira läsnäolollaan tuki. Lapset kertoivat tunteistaan, jopa peloistaan, avoimesti ja aidosti. Ryhmäkokoontumisten aluksi vallitsi suorastaan kutkuttava odotuksen ilmapiiri: Mitä tänään tapahtuu? Mitä Pähee tänään meille näyttää? Uskallanko koskea tuohon isoon, mustaan koiraan?

Jokaisen kokoontumisen jälkeen jäimme arvioimaan koettua yhdessä ja totesimme, että pieni on kaunista. Koiran kanssa työskennellessä voi luottaa vuorovaikutukseen. Kaikki muu, tavoitteellinenkin tekeminen, kannattaa minimoida ja jättää tilaa koiran omaehtoiselle työskentelylle. Lapsille ja koiralle tulee antaa mahdollisuus kokea ja aistia sekä oppia toinen toisiltaan tärkeää kohtaamisen taitoa.

Jälkitunnelmia ja ajatuksia koira-avusteisesta toiminnasta

”On jalkojesi juuressa, melkein koko maailma...” (Milli Menninkäisen laulusta poimittuna). Milli sai aikoinaan nimensä tämän kauniin lastenlaulun mukaan. Nyt toukokuun kynnyksellä tätä kirjoittaessani koen, että maailma voi tarjoutua lapsille normaalia pehmeämmin Millin tai Kullan tarjoamana.

Koira omana itsenään tuo hetkiin heti kohtaamisen tilan, jonka rakentaminen muutoin voisi viedä pidemmän ajan. Lämpö ja myötätunto ovat läsnä ensimmäisestä kosketuksesta lähtien. Olemme esiopettaja Niina Mäkelän kanssa useasti palanneet videoituihin hetkiin ja nähneet lapset eri silmin kuin ennen. Kulta tai Milli muutti jokaisen lapsen vuorovaikutusta sallivammaksi ja pehmeämmäksi. Koirat mahdollistivat ilon ja yhteyden. Eläinavusteisen työskentelyn mahdollisuudet opetustyössä ovat mielestämme nähtävissä jo tässä lyhyessä interventiossa.

Olen ajatellut, että minun ”elämätehtäväni” on puhua eläinten voimallisuuden puolesta opetustyössä. Varhaiskasvatuksen kentällä tämä on vielä aika vierasta. Toivon, että kun eläimet sinnekin isommin rantautuvat, ne otetaan vastaan tasavertaisina ryhmän jäseninä. Koiran voimallisuus on siinä, mitä sen ja sitä ohjaavan työparin välinen vuorovaikutus mallittaa. Jos vuorovaikutus on myötäelävää ja kunnioittavaa ja jos koiran hyvinvointi on ohjaajalle tärkeää, annamme lapsille kokemuksellisen mahdollisuuden myötätunnon kasvattamiseen.

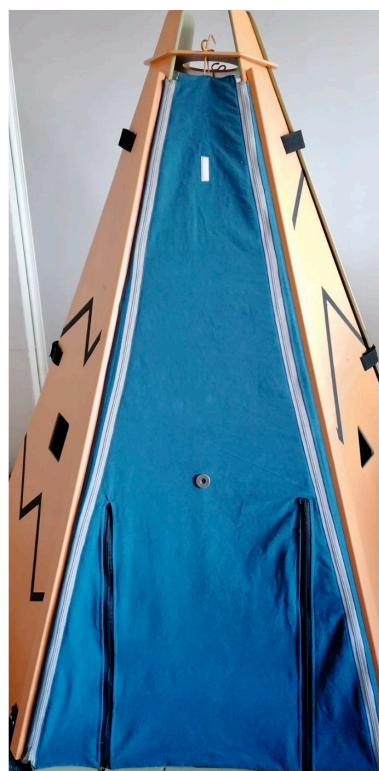
Lähteet

- Juusola, M. 2019. Meidän ryhmä – sosiaalisemotionaalisen oppimisen työskentelymalli. Helsinki: Prosocial Training Group.
- Lajunen, K., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M. & Ojanen, S. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille – Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaalia. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL. Saatavissa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Luettu 20.5.2020]
- Vainio, I. 2016. Oppilaiden spontaanin kommunikaation muutokset koira-avusteisessa erityisluokassa. Tapaustutkimus eräessä pääkaupunkiseudun koulussa. Pro gradu -tutkielma, Helsinki. Helsingin yliopisto.
- Vähämaa, V. 2018. Sankaritarinaharjoitus. Sosped-säätiön työpajaharjoite. Kevät 2018. Helsinki: Sospedsäätiö.
- Weir, K. & Duveen, G. 1981. Further development and validation of the prosocial behavioural questionnaire for use by teachers. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry* 22(4), 357–374.

Kuva: Johanna Vianen

Kuva: Anni Maikola

Kuva: Ari Vanhala

Kuva: Miia Valve

Kuva: Johanna Viitanen

Kuva: Miia Valve